

BIBELSKE AFHANDLINGER

Av prof. Carl Paul Caspari

V. Reformationsprofeternes Opgave. Jeremias's Forløbere.

(Af Forelæsninger over Jeremias's Liv og hans Tids Historie.)

Christiania, 1884.

I.

I de Reformations- og Restaurationsepoker. der falde i det Tidsrum af det jødiske Folks Historie, som man fortrinsvis og i engere Forstand kan kalde det *profetiske*, eller i Tidsrummet mellem Usias og Nehemias i videre Forstand er Tidsrummet fra Samuel indtil Nehemias og i videste hele den gammeltestamentlige Pagts Tid det profetiske Tidsrum -, i disse Reformations- og Restaurationsepoker se vi altid ved Siden af det kongelige Embedes Bærere Profeter optræde reformatorisk virkende. Og naar vi fæste vort Blik paa de Profeter, som virke i disse Epoker, saa bemærke vi næsten bestandig een stor Profet, Epokens Hovedprofet og sædvanlig tillige dens Sjæl, og omkring ham en eller flere mindre, hans Medarbejdere og undertiden ogsaa tillige Forløbere. I den hiskianske Reformationsepoke, den første Reformationsepoke i det profetiske Tidsrum, virker i Forening med Kong Hiskias den store Profet Jesaias, hele sin Tids Sjæl, og ved Siden af ham den mindre, omend ingenlunde lille og ringe Profet Micha, en Mand, hvis indgribende profetiske Virksomhed under Hiskias man endnu mindedesover hundrede Aar senere, i Begyndelsen af Kong Jojakims Regjering (Jer. 26, 17-19). I den første af de to efterexilske Epoker, i hvilke det gammeltestamentlige Samfund blev restaureret, virker ved Siden af Jojachins Sønnesøn, Serubabel, Kongemagtens Repræsentant, Sacharias, en af den gamle Pagts største Profeter, og som den, der gik forud for ham og indledede hans Virksomhed, den mindre Profet Haggai, og i den anden Epoche virker ved Siden af Nehemias, der som persisk Statholder ligeledes var Kongemagtens Repræsentant, Malachias, denne uden profetisk Sidemand og Medarbejder, ensom, den sidste Profet. - I den Reformationsepoke, hvormed vi her beskæftige os, den josianske, den anden Reformationsepoke i det profetiske Tidsrum, virker ved Siden af Josias den store Profet Jeremias, ligesom Jesaias hele sin Samtids Sjæl, og foruden ham de mindre Profeter Habakuk og Zefanias samt Profetinden Hulda og maaske ogsaa Profeten Uria, en Profet, som Jojakim lod dræbe i Begyndelsen af sin Regjering, fordi han havde forkyndt, at Jerusalem og det jødiske Land skulde blive ødelagte (Jer. 26, 20-23). I de to efterexilske Reformationsepoker se vi ogsaa Prestembedets Bærere, der allerede i den josianske Reformations Tid fremtræde noget i Hilkias's Person, medens de i den hiskianske endnu træde aldeles tilbage, i Ypperstepresten Josva og i Esra arbeide ved Siden af det kongelige og profetiske Embedes Bærere.

Hvad var nu Herrens Mening med, at han i alle de omtalte Epoker opvakte Profeter, og det for det Meste een Hovedprofet og een eller flere mindre, og stillede dem ved de reformerende Kongers og kongelige Personligheders eller, som man ogsaa kan sige, ved den reformatoriske borgerlige, theokratiske borgerlige, Øvrigheds Side? Hvilken Opgave havde disse Profeter, og hvilken Betydning havde deres Gjerning? - Den reformerende borgerlige Øvrigheds Opgave var det at udrydde den ydre, egentlige Afgudstjeneste, under Presternes Medhjælp at gjenoprette og ordne den forfaldne Gudstjeneste og at indskede dømmende og straffende der, hvor Afguderi blev drevet og Lovens borgerlige, rituelle og etniske Bud og Forskrifter bleve overtraadte, alt dette ved at bruge den Myndighed og Magt, som Herren havde givet den, dens "Reformationsret" og dens "Ret til at dømme og at straffe". Den reformatoriske Virksomhed var overveiende rettet paa det Ydre, og den betjente sig ved den fornemmelig af Magtbudets Middel, saa den fik Voldsomhedens Skin. - De ved dens Side stillede Profeters Virksomhed derimod gik paa det Indre; Hjerterne vare deres Reformationsgebet, og deres Reformationsmiddel var ikke Handlingen, men Ordet, og ikke det bydende og dømmende Ord, men det revsende, formanende, advarende, truende, strafforkyndende, forjettende og trøstende. - De havde at føre Folket ved dette Middel i Sandhed tilbage til Herren eller at bringe det ved samme til en sand Omvendelse, en sand Sindsforandring og Tro. De havde at forstyrre Tilbøieligheden til Afguderi i Hjerterne og at bekjæmpe ogsaa det finere, aandelige Afguderi, Kjærligheden til Verden og Hovmodet, og derved at oprykke alt Afguderi med Roden og at tilveiebringe en hjertelig Hængen ved Herren. - De havde fremdeles, medens den reformatoriske og restaurerende øvrighed fortrinsvis havde Iagttagelsen af den første Tavles Bud hos Folket for Øie og arbejdede for deres ydre Overholdelse, at rette sit Blik paa Iagttagelsen af den anden Tavles Bud iblandt det, og at paase, at den af Loven fordrede Kjærlighed til Næsten blev fyldestgjort, og at isærdeleshed Retfærdigheden og Barmhjertigheden mod de Svage og Hjælpeløse ikke bleve krænkede. De havde at revse *deres* Færd, der traadte denne Retfærdighed og Barmhjertighed under Fødder, paa det Skarpest uden Persons Anseelse og Menneskefrygt og at true dem med de haardeste Straffedomme. En ganske særegen g overmaade vigtig Opgave for dem var dog endvidere det, at stride imod et Onde, der fortrinsvis herskede i Reformations- og Restaurations-Epokerne, idet det - formedelst Folkets Forhærdelse - hos Massen fulgte med enhver Reformation og Restauration, og det i desto højere Grad, jo strengere og mere gennemgribende Reformationen eller Restaurationen var: jeg mener den udvortes og døde Iagttagelse af den mosaiske Ceremoniallov og især af de mosaiske Kultuslove, en Iagttagelse, ved hvilken man kun slavisk adlød de reformatoriske Kongers Befaling og altsaa i Grunden Menneskebud (sml. Jes. 29, 13), og som blev efterfulgt af den Indbildning, at man nu fyldestgjorde Lovens Fordringer og tilfredsstillede Gud og derfor var en god, from og tro Israelit, medens man dog i Hjertet var langt borte fra Herren, Noget, som man viste ved sit Forhold til den anden Tavles Bud, - eller med eet Ord, den egenretfærdige Farisæisme. Og vi se derfor ogsaa Reformations- og Restaurationstidernes Profeter paa det Ivrigste og Ihærdigste bekjæmpe dette Onde, en Bekjæmpelse, der tillige fortrinsvis giver dem Anledning til at opfylde sit Kald som Lovens Fortolkere og Forsvarere ved at udlægge den, fremhæve dens aandelige Karakter, oplukke dens Dybder og, værne om dens sande Mening. I denne Kamp er det, at de ikke alene udtale de dristigste Ord om Ceremonialloven, Ord saa dristige, at de enkelte Gange have Skinnet af en Forkastelse at den som en, der slet ikke var given af Gud (s. isærdeleshed Jer. 7, 21 f.), og af en Erklæring mod de kongelige Reformatorers og deres prestelige Medhjælperes Bestræbelser, men ogsaa ligefrem spaa om, at Ceremonialloven som en ufuldkommen og Misbrug underkastet Gudsdyrkelsens og Tilbedelsens Form engang skulde falde (s. isærdeleshed Jer. 3, 16 og sml. Jer. 31, 31 ff.). Og idet Reformations- og Restaurationsepokernes Profeter under Opfyldelsen af hele den

beskrevne Gjerning hos Massen af Folket og Flertallet af dets Ledere møde den niost haardnakkede Modstand, fordi det' i det Hele taget, som Folk, allerede i Begyndelsen af det profetiske Tidsrum i Usias's Dødsaar var indtraadt i den tvungne Forhærdelses Periode, saa de maa opgive ethvert Haab om at bringe det til en sand Omvendelse til Herren, saa faa de endnu en anden Opgave - hele den skildrede kunne vi paa Grund af dens Resultat betegne som en *kritisk* -, den nemlig, at forkynde det Herrens Straffedomme gennem Tidens Verdensmagt for dets Modstands og Forstokkelses Skyld, hvorved flere iblandt dem tillige udtale, at ogsaa de hedenske Folk, som omgive det, skulle straffes ved den samme Verdensmagt, dels fordi de have hadet og forfulgt det, dels fordi de have forført det til Tillid til dem selv og til Afguder. - Men heller ikke' hermed er hele Omfanget af Reformations- og Restaurations-Epokernes Profeters Opgave og Virksomhed angivet. Der mangler endnu et væsentligt, det afsluttende Stykke. Ikke Alle i Folket modstode det profetiske Ord: der gaves en, omend liden Skare; som forfærdedes over det, ydmygede sig for Herren og omvendte sig til ham af sit ganske Hjerter. Denne lille Skare, som blev heftigt forskrækket og meget foruroliget ved de profetiske Strafforkyndelser, idet den frygtede for, at Straffen ogsaa skulde ramme den selv, og endnu mere, at Israel, som deres Sjæl elskede, skulde gaa aldeles under i Dommens Tid, denne lille Skare havde Profeterne at trøste ved Forjettelser, til hvilken Trøst de forøvrigt ogsaa selv trængte, idet de jo hørte med til hin Skare. hvis Midtpunkt og Sjæl de vare. De Forjettelser, som de saaledes havde at udtale, handlede - for at antyde deres overvættets rige og dybe Indhold med faa Ord - om Verdensmagts Fald, om Israels eller nærmere Israels ved Straffen lutrede Levnings Udfrielse af dens Haand, om denne Levnings herlige Gjenopblomstren under Messias's Regimente og om alle Folks Omvendelse til Herren og Optagelse i Israels Samfund.

Den Opgave, som Reformations- og Restaurations-epokernes Profeter fik, var en *ulige* vanskeligere og tungere end den, som disse Tiders Øvrighed havde. Denne fandt nemlig ingen eller dog kun ringe Modstand, fordi den var i Besiddelse af den ydre Magt og Myndighed og (med Rette) betjente sig af den, og fordi *det*, som den efter Sagens Natur maatte lade sig nøie med, var Noget, som Folket kunde gjøre og ogsaa var nogenlunde villigt til at gjøre, fordi det ikke kostede det Egenviljens, Hjertets, Livets Offer, og fordi man ved at gjøre det endog for billigt Kjob kunde erhverve sig baade hos sig selv den behagelige Bevidsthed og hos de talløse Ligesindede det smigrende Vidnesbyrd, at man var en from og nidkjær Dyrker af Herren, af hvem mani derfor havde at vente og fordre alt Godt, en Fylde af Velsignelse. Derimod fandt Profeterne paa Grund af deres Fordringers Natur og af det Middels Natur, hvoraf de betjente sig og havde at betjene sig, Ordets, hos de All fleste intet Andet end Modstræben og Modstand, den heftigste Modstræben og Modstand. Ja, hvad mere var, de bleve for sin Prædikens, især sine Strafforkyndelsers Skyld bespottede og forhaanede, mishandlede, lagte i Baand og kastede i Fængsel, efterstræbte og tildels endog ihjelslagne. Og, hvad der var det Allertungeste for dem, de maatte snart faa eller snarere fra først af have den Bevidsthed, at deres Opgave for Folkets Masses Vedkommende var en uløselig og haabløs, idet denne Masse allerede siden Jothams Dage stod under Forhærdelsens Dom og derfor slet ikke mere *kunde* omvende sig, eller, Sagen fra en anden Side betragtet, de maatte fra først af have den Bevidsthed, at de for Massens Vedkommende kun vare Forhærdelsens Tjenere, - den største Lidelse for de sit Folk inderligt elskende Mænd.

Hvad der her er sagt om Reformations- og Restorationsepokernes Profeter, det gjælder fortrinsvis om dem, som virkede i den *josianske* Reformationsepoke og i den Tid, som fulgte nærmest paa den, idet Folket under Hiskias endnu ikke var i den Grad fordærvet og aandelig ødelagt, som under Josias og hans Efterfølgere, medens dets Fordærvelse i de første Tider efter det babyloniske Exil dels ved dette, dels ved den store Frelse, som det

nylig havde erfaret, var noget formindsket eller dog tilbagetrængt ; og fremforalt gjælder det om Hovedprofeten i Josias's og hans Efterfølgeres Tid, *Jeremias*. Ham var det, der som ingen anden gammeltestamentlig Profet før og efter ham fik føle Vanskeligheden og Tyngden af det profetiske Kald og alle de dermed forbundne svære og bitre Lidelser,, hvorfor han ogsaa blev den gamle Pagts *lidende* Profet.

II.

Habakuk, den første af *Jeremias*'s to Medarbejdere og Forløbere under Josias, var efter al Rimelighed en Levit, og det et Medlem af en af *de* levitiske Slægter, som forestode Tempelmusiken og havde at lede Psalmesangen i Helligdommen. Man ser dette især af den Psalmes Underskrift, hvormed hans Bog slutter : ”Til Sangmesteren paa min Strengelæg (Hab. 3,19) og af hele Bogens Karakter. Denne er nemlig en i høi Grad lyrisk og tildels psalmisk, ligesom jo ogsaa Bogen slutter med en egentlig Psalme, og det en Psalme, der var bestemt til at afsynges i Templet og uden Tvivl ogsaa virkelig blev afsungen i det, og som vidner om, at dens Forfatter var meget fortrolig med Davids og især med Asafs Psalmer. *Habakuk* er *Psalmisten* iblandt Profeterne, ligesom Asaf, fra hvem han maaske nedstammede, er *Profeten* iblandt Psalmisterne.. Hermed hænger vel ogsaa det ophøiede, kraftfulde, glimrende og rene Sprog sammen, der udmærker hans Bog og gjør den i formel Henseende til det sidste Produkt af den ældre, klassiske eller, som man efter dens Hovedprofet, *Jesaias*, ogsaa kan kalde den, *jesaianske* Periode af den profetiske Literatur.

Vi vente at finde i *Habakuks* Bog en Fremstilling af *den* Tids Fordærvelse, som Profeten maa have tilhørt, den *josianske*, og af Profetens Kamp imod denne Fordærvelse ; men vi finde os, naar vi læse den, aldeles skuffede. Dens væsentlige Indhold viser sig nemlig da at være det kaldæiske Verdensriges Undergang, saa at den lader sig betegne som en *Trøstebog*. Hvad Profeten deri siger om Israels Fordærvelse paa hans Tid og om den Straffedom, der skulde ramme det for dens Skyld, og hvis Redskaber Kaldæerne skulde være, er kun Udgangspunktet for hans egentlige Thema, *Babels* Fald, og den korte Skildring af Fordærvelsen i *Juda*, hvormed han aabner sin Bog, er holdt meget almindelig og afspejler hverken den *josianske* eller nogen anden bestemt Tids særlige Tilstande.

Hvorledes skulle vi forklare os denne paafaldende, besynderlige Fremtoning?

Deraf, at *Habakuk* er den *ældste* af de Profeter, der optraadte under Josias og i den kaldæisk-jeremianske Tid overhovedet, og at hans Bog staar i Spidsen for denne Tids profetiske Skrifter, at den aabner og indleder dem.

Det er nemlig Profetiens Art, just ved en Perodes eller Udviklings Begyndelse enten at overskue den hele ligetil dens Ende eller at fæste Blikket paa dens Udgang. Her, i Periodens eller Udviklingens første Moment, faar det profetiske Øie fortrinsvis en Udsigt over det Hele, og faar det fortrinsvis se dets Endepunkt. Naar Periodens eller Udviklingens Begyndelse ligger bag de Profeter, der leve og virke i den, og de befinde sig i dens Midte, pleier deres Blik ikke mere at være saa omfattende eller saa udelukkende rettet paa Enden, men de gaa da mest ind i Nutiden og beskæftige sig med de Opgaver, som den giver dem, saa at deres Bøger faa en mere ethisk-profetisk Karakter end en profetisk i engere Forstand. Et Exempel herpaa leverer *Joels*, *Amos*'s og *Hoseas*'s Bøger. *Joel*, den ældste blandt de skrivende Profeter, der staar i Begyndelsen af hele det profetiske Tidsrum, overskuer hele Frem tidens Udvikling og fremstiller den indenfor sin Profetis snevre Ramme i store Træk, saa at man kan kalde hans Bog den profetiske Literaturs Program. *Amos* derimod, hans Efterfølger, bekjæmper næsten udelukkende Tistammerrigets Synder, og *Hoseas*

fortsætter denne hans Gjerning. Et lignende Exempel frembyde den kaldæiske Periodes tre første Profeters, Habakuks, Zefanias's og Jeremias's Skrifter. Habakuk, den ældste af disse Profeter, retter i sin Bog, som sagt, Blikket paa Periodens Ende, hvortil Nutiden og den nærmeste Fremtid hos ham kun danne Overgangen. Zefanias, der følger umiddelbart paa Habakuk, har vistnok hele Fremtiden for Øie, men skildrer den dog i mere almindelige Træk og sigter mere til Nutidens Tilstande end Habakuk. Endelig Jeremias, Periodens Hovedprofet, der gennemlever den største Del af den, og hvem den Opgave tilfaldt at kæmpe og stride i den med Folkets og dets Lederes Fordærvelse, beskæftiger sig fortrinsvis med denne, med at skildre og revse den og klage over den, med at formane til Omvendelse og advare og med at true med Straf gennem Kaldæerne, medens han forholdsvis sjældnere retter sit Blik paa den fjernere Fremtid og paa Enden.

Men hertil kommer dog endnu noget Andet.

Den Del af Folket, for hvilken der i den kaldæiske Periode først og fremst maatte sørges, var de Troende, de Fromme, de forskrækkede Hjerter. Deres egen Opholdelse og, hvad der laa dem selv mere paa Hjertet end denne, *Israels* Opholdelse - begge Dele faldt i Grunden sammen, thi de vare Israel, det sande Israel - maatte tilsikres dem gennem Profetien, de maatte trøstes. Og dette maatte saa meget mere ske, som Massons uhyre Fordærvelse, der krævede de haardeste Straffedomme, den forfærdelige, stedse mere om sig gribende kaldæiske Verdensmagt, der saa ganske ud som den, gennem hvilken disse Straffedomme skulde blive udførte, og de strenge Strafforkyndelser, som Profeterne, især Jeremias, udtalte, og som hvis Fuldbyrder de ligefrem betegnede den, alt dette maatte vække den Tanke hos dem, at Folkets Undergang gennem Kaldæerne var nær, og saaledes volde dem tunge Anfægtelser. Den Trøst, hvormed de nu skulde blive og virkelig bleve trøstede, var den, som danner Indholdet af Habakuks Profeti, en Trøst, som denne Profet selv havde trængt til, da Gud paa hans Klage over Folkets dybe Fordærvelse, havde henvist til Kaldæerne som til dem, ved hvem han vilde straffe det for den, som han, en sand, ægte *Israels* Søn, havde tilkjæmpet sig i Bønnen, og som han nu i sin Bog meddelte alle dem, der vare stedte i en lignende Anfægtelse, som den, hvori han selv havde befundet sig, idet han tillige fremstillede for dem den Vei, hvorpaa han var kommen i Besiddelse af den. Habakuks Bog er saaledes en liden Trøste og tillige Lærebog, der skulde blive og virkelig blev given de Troende med paa deres tunge Vandring gennem Josias's og hans Sønners og det babyloniske Exils mørke og sørgelige Tider. Det var særdeles passende og vidner paa en gribende Maade om Herrens store Kjærlighed til Sine, at denne lille Bog blev skreven straks i Begyndelsen af disse Tider, i et Moment, da den kaldæiske Verdensmagt endnu var i sin første Begyndelse og endnu ikke direkte truede Guds Folk. Herren sørgede allerede for Trøsten i Anfægtelsen, førend denne selv var kommen. Medens Habakuk var en Levit, et Medlem af de i Psalmepoesiens Historie saa berømte levitiske Sangerfamilier, saa var *Zefanias*, den anden af Jeremias's to Medarbejdere og Forløbere under Josias, et Medlem af Davids Hus, en Efterkommer af Kong Hiskias, til hvem han i Overskriften over sin Bog gennem tre Mellemlid fører sin Slægt tilbage (Zef. 1,1).

Det Tidsrum, hvori han optraadte som Profet og skrev sin Bog, var de Aar, der laa mellem Begyndelsen og Fuldendelsen af Josias's Reformation, eller mellem denne Konges tolvte og attende Aar (sml. 2 Krøn. 34, 3 med 2 Kgb. 22, 1 ff. og 2 Krøn. 34, 8 ff.); thi paa den ene Side forudsætter *Zefanias's* Bog, at Herren dengang, den blev skreven, allerede blev dyrket igjen og Loven haandhævet, og paa den anden Side forudsætter den, at Ba'alsdyrkelsen og Tilbedelsen af Himmels Hær dengang endnu bestod, og isærdeleshed, at de ulovlige HØiePrester, som Josias afsatte i sit attende Aar (2 Kgb. 23, 5), endnu ikke havde mistet sine Embeder. *Zefanias's* Virksomheds Tid faldt saaledes

væsentlig sammen med Habakuks og med Begyndelsen af Jeremias's, idet hin Profets Bog ligestaaende som Zefanias's forudsætter, at dengang, den blev til, Gudstjenesten i Templet i alt Væsentligt var gjenoprettet (Habakuk bestemte jo sin Psalme til Afsyngelse i Helligdommen, Hab. 3, 19 f), og idet denne Profet blev kaldet i Josias's trettende Aar (Jer. 1, 2. 25, 3). Da Zefanias gjentager et af Habakuk brugt og for denne Profet karakteristisk Ord (Zef. 1, 7 sml. Med Hab. 2, 20), maa han have skrevet sin Bog lidt senere, end Habakuk forfattede sin.

Habakuk havde den Opgave, at give de fromme Israeliters lille Hob et Skrift i Hænderne, der kunde trøste og opretholde dem under de Trængsler og Anfægtelser, hvori de skulde stedes i det nær forestaaende kaldæiske Verdensherredømmes Tid. Han opholder sig derfor i sin Bog hverken ved Israels Fordærvelse (ved at revse den, formane de Ugudelige til Omvendelse, advare dem for den kommende Dom og true dem med den) eller ved Skildringen af Straffedommen, men han bliver, idet han iler hen over begge Dele, især over Fordærvelsen, staaende ved Beskrivelsen af den kaldæiske Verdensmagts Fald, de forestaaende Verdensbegivenheders Baggrund og Afslutning. Og ligesaa nævner han af den samme Grund udtrykkelig denne Verdensmagt med Navn, idet han vil, at de Fromme i Israel skulle vide med Bestemthed, at det var Kaldæerne, Guds Folks Undertrykkere, og ingen Anden, hvis Undergang den profetiske Aand havde forudforkyndt gennem ham.

Ganske anderledes Zefanias. Hans Opgave var en dobbelt, en, der gjaldt den ugudelige Masse, Folket i det Hele taget, og en anden, der gjaldt de Fromme i Landet. *Hin, "Folket uden Længsel"*, som han kalder den (Zef. 2, 1), skulde han skrække med den nær forestaaende Herrens Vredesdag og advare den for samme, om den muligens vilde komme til sig selv igjen, samle sig aandelig og prøve sig selv. *Dissederimod, "alle Landets Sagtmodige, der holde Herrens Lov"*, som de hedde hos ham (Zef. 2, 3), skulde han først og fremst formane til at holde ved med at søge Herren, søge Retfærdighed og Sagtmodighed, om de maaske vilde blive skjulte paa hin Dag, som skulde være saa forfærdelig, at selv de Retfærdige med Nød og neppe vilde blive frelste, og paa hvilken kun de vilde vorde frelste, som bleve bestandige indtil Enden. Og dernæst skulde han bevare dem for Fortvivlelse ved at vise dem, hvorledes, ad hvilken Vei Herren, trods Israels Forhærdelse, vilde afværge dets fuldkomne Forkastelse.

I denne Zefanias's dobbelte Opgave have alle hans Bogs Eiendommeligheder sin Grund. - I den har for det Første det sin Grund, at Forkyndelsen af Dommen, af Herrens store Dommedag, hos ham trænger sig i Forgrunden og indtager den største Del af hans Bog. Profeten begynder straks med Skildringen af denne Dag og opholder sig meget længe herved. I hans Opgave har fremdeles det sin Grund, at Nævnelser og Skildringen af Judas og Jerusalems Synder, Dommens Aarsag, indtager et ulige større Rum hos ham, end hos Habakuk, og optræder gjentagne Gange i hans Bog, og at han ved den er langt mere bestemt og detailleret, end hans umiddelbare Forgjænger, hvorfor vi ogsaa hos ham, ligesom hos hans store Efterfølger Jeremias, i en Mængde Træk gjenkjende den josianske Tids Tilstande, hvad vi ikke kunne gjøre hos Habakuk. I Medfør af Zefanias's Opgave møde vi i hans Bog endvidere Formaning og Advarsel, hvilke aldeles mangle hos Habakuk, hvorimod Forjettelsen, som hos denne Profet indtager et overmaade stort Rum og, danner hans Bogs Tyngdepunkt, hos Zefanias vistnok hverken mangler eller er kort og ubetydelig, men dog kun udgjør et enkelt Element, og det et Element, der træder tilbage for Strafforkyndelsen og væsentlig først kommer frem i Bogens Slutning. I Zefanias's Opgave har endelig ogsaa den eiendommelige Fremtoning sin Grund, at han, medens Habakuk nævner dem, der skulde fuldbyrde Dommen over Israel og derefter selv blive dømt, baade skildrer den Dom, i hvilken Synderne i Juda og Jerusalem og alle Jordens

Folkeslag skulle straffes, med mere almindelige, men derfor desto stærkere Træk, som den yderste Dom eller Verdensdommen, og, i Overensstemmelse hermed, fremstiller Israels og Folkenes Forløsning som den endelige og fuldkomne Forløsning. Hin Skildring var nemlig mest skikket til at ryste Hjerterne, og til at ryste Hjerterne, baade de Ugudeliges og de Frommes, dertil var Zefanias fornemmelig kaldet.

Den sidstomtalte Forskjel mellem de to Profeter, der saaledes viser sig at være en Følge af deres forskellige Opgave, staar dog tillige i Sammenhæng dermed, at de Verdensforhold, der fandt Sted paa deres Tid, gjorde et dobbelt Indtryk paa Folkene i Almindelighed og paa det jødiske Folk isærdeleshed. Paa den ene Side stod nemlig allerede i hin *Tid det ungdommelige, kraftige Kaldæerfolk, som begyndte at opfylde Verden med sine Bedrifers Ry, der som det Folk, Fremtiden tilhørte, som den tilkommende Verdensmagt, det døende assyriske Verdensriges Arving, og dermed ogsaa som et vordende Tugtens Ris for Israel og Folkene, en Gjenstand for almindelig Skræk og Rædsel; og paa den anden Side vare dengang formedelst det assyriske Verdensriges nærforestaaende Opløsning uhyre Kampe i Folkeverdenen at vente, Kampe om, hvem der skulde følge Assyrierne i Verdensherredømmet, og Bevidstheden om disse Kampes Nærhed opfyldte Folkene med Følelsen af, at der forestod store Verdensrystelser og Verdensomvæltninger, en Følelse, som hos de fromme Israeliter, som vare fortrolige med Profeternes Spaadomme og den profetiske Betragtning af Verdensbegivenhederne, maatte blive og virkelig blev til en Følelse af og Tro paa, at Herrens Dag, den store Vredes- og Dommedag, og med den Enden var nær. Til hin Skræk og Rædsel for Kaldæerne knytter sig nu Habakuks Profeti, til denne de israelitiske Frommes Følelse og Tro slutter sig Zefanias's. Hin Profet har simpelthen Dommen over Folkene og Israel gennem Kaldæerne og Dommen over disse selv for Øie; for dennes profetiske Øie' derimod bliver den til Verdensdommen eller trænger Dommen over Israel og Folkene gennem Kaldæerne sig sammen med Verdensdommen til een Dom.

Vi ville nu betragte Zefanias's eller, ' som man vel kan kalde denne Profet, den lille Jeremias's ophøiede og mægtige Bog, hvis Indhold tildels kaster meget Lys paa den josianske Tids Tilstande, endnu noget nærmere.

Zefanias's Bog danner een sammenhængende Profeti, en Profeti, der indeholder Summen og Kjernen af, hvad Profeten. mundtlig havde udtalt, saa at vi efter den kunne danne os en klar Forestilling om, hvilket Indhold hans Taler havde havt, og hvorledes de havde været beskafne. Den falder ligesom Habakuks Bog nærmest i tvende Dele, K. 1 og 2 og K. 3, kun at dette Kapitel paa langt nær er saa stærkt adskilt fra hine, som Habakuks Bogs tredje Kapitel er adskilt fra dens to første. Bogens første Del, K. 1 og 2, er næsten heltigjennem opfyldt med Strafforkyndelse, og denne grupperer sig om Formaningen til "Folket uden Længsel" og til "alle Landets Sagtmodige, som holde Herrens Lov", i det andet Kapitels tre første Vers, eller omkring den Del af Bogen, hvori Profeten udtaler sit Hovedformaal med den og den Hovedopgave, han havde faaet. Hvad der gaar foran disse Vers (K. 2, 1-3), indeholder en Skildring af Herrens store Dommedag og specielt en Skildring af Dommen over det syndige Juda og Jerusalem paa denne Dag, og hvad der følger paa dem, handler om Dommene over de syndige Verdensfolk paa den samme Dag.

Herren, saaledes begynder Zefanias, Herren vil udrydde alle levende Væsener fra Jorden, Alt, hvad han har skabt paa den, og især Menneskene og fremforalt de Ugudelige samt deres Afguder (1, 2).

Isærdeleshed vil hans straffende Haand ramme Juda og alle Jerusalems Indbyggere, til hvem Profetens Tale saaledes straks bøier af. I Jerusalem, hans Standpunkt og Hovedgjenstanden for hans Profeti, skal Alting uden Forskjel blive aldeles udryddet:

Afguderne, baade de lovlige og ulovlige Prester, baade de rene Afgudsdyrkere og de, som forbinde Herrens Tjeneste med Afgudstjeneste, samt alle de, der ere vegne fra Herren og ikke søge ham og spørge efter ham. - Alt skal være stille for Herren, hvis Dag, en Offerslagtningsdag, er nær (1, 2-7).

Derpaa fremhæver Profeten, idet han gaar endnu mere ind i det Enkelte, de Stænder og Klasser, som for sine Synders Skyld fornemmelig skulle blive hjemsøgte paa Herrens Dag: Stamme- og Familiehovederne, der som saadanne beklædte Statens høie Embeder, de kongelige Prindsere, altsaa den Kreds, til hvilken Zefanias, som her røber sin egen Stand, selv hørte med - Kongen, Josias, nævner han ikke, idet denne formedelst sin Fromhed skulde dø før Dommen, hvad jo ogsaa Hulda siden utrykkelig forjettede ham - og alle de Fornemme, som ved den fremmede, udenlandske Klædning, de bare, tilkjendegave et for Herren fremmed Hjerter; fremdeles de Stores røverske Tjenere, som brøde ind i Andres Huse og udplyndrede dem for at berige sine Herrer; endvidere de gjerrige og bedrageriske Aagerkarle i Staden, dens aandelige Kana'aniter; endelig de gudløse epikuræiske Fraadsere, som negtede Herrens Liv som en straffende og lønnende Gud, Mennesker, som af Strafferedskaerne skulde opsøges og drages frem af sine mørke Kroge og Smuthuller og miste alle sine Herligheder. Fra alle Stadens Dele lyder paa Herrens Dag Veklage, Skrig og Hyl, idet ingen Klasse af Befolkningen skal blive skaanet (1, 8-13).

Men for at skrække og skræmme Synderne end mere op af deres Sikkerhed skildrer Profeten derefter Herrens Dag, dens overordentlige Nærhed og usigelige Forfærdelighed. Zefanias's Røst er overhovedet en Basuns Røst, men ingensteds har han denne Røst i den Grad, som i denne Skildring, som er Forbilledet for Middelalderens "Dies iræ dies illa" (Vredens Dag, hin Dag), og hvor han har samlet Alt, hvad de tidligere Profeter, især Joel, til hvem han her nærmest slutter sig, havde sagt om Herrens Dag, i eet Brændepunkt: "Nær er Herrens Dag", saa lyder denne Skildring, "den store, nær er den og haster saare. Hør Herrens Røst! bitterlig skriger der Helten. En Vredes Dag er den Dag, en Nøds og Trængsels Dag, en Omstyrtelses og Forstyrrelses Dag, en Mørkets og Dunkelheds Dag, en Skyers og Mulms Dag, en Basunklængs og Krigslarms Dag - over de befæstede Stæder og over de høie Tinder. Og jeg vil trænge Menneskene og de skulle gaa som de Blinde, thi de havde syndet mod Herren; og deres Blod skal udøses som Støvet, og deres Kjød som Møg. Hverken deres Sølv eller deres Guld skal redde dem paa Herrens Vredes Dag, men ved hans Nidkjærheds Ild skal hele Jorden fortæres; thi han vil gjøre Ende paa, ja pludselig gjøre Ende paa alte Jordens Indbyggere" (1, 14-18).

Til denne rystende Skildring af Herrens Dag knytter nu Profeten en alvorlig Formaning baade til den ugudelige Masse og til alle Fromme i Landet. - Ligeoverfor den saaledes baade nær forestaaende og over al Maade forfærdelige Herrens Dag skal hin omvende sig og disse blive bestandige indtil Enden, idet de kun da ville kunne vorde frelste. "Samler, ja samler Eder, siger Zefanias, "du Folk uden Længsel, førend Beslutningen føder, - som Avner farer Dagen frem - førend Herrens brændende Vrede kommer over, Eder, førend Herrens Vredes Dag kommer over Eder. Søger Herren, alle Landets Sagtmodige, som holde hans Lov, søger Retfærdighed, søger Sagtmodighed; maaske vorde I skjulte paa Herrens Vredes Dage.

Men straks efter gaar Profeten igjen over til at skildre de Domme, som skulle finde Sted paa denne Herrens Vredes Dag, som til Noget, der skal bevæge *dem*, til hvilke han har rettet sin Formaning, til at tage den til Hjerter. - Nu er det dog ikke mere Dommen over det syndige *Gudsfolk*, han skildrer, men Dommen over den gudløse *Verden*, de gudløse *Verdensfolk* (2, 4-15). - Alle fire Verdens Hjørner, Vesten (2, 4-7) og Østen (2, 8-10), Søndnen (2, 12) og Norden (2, 13-15), skulle hjemsøges; over alle Folk skal Dommen

udstrække sig, baade over de smaa (2, 4-10) og de store (2, 12-15), og baade over dem, der ho i Israels Nærhed (2, 4-Io), og dem, der bo langt borte fra det (2, 12-15), thi intet Folk skal være for fjernt for den. Hvad der skal hævnnes paa dem, er for nogles Vedkommende deres Forbrydelser mod Guds Folk, hvis fra Dommen frelste Levning skal arve deres Land (2, 8-16), og for andres Vedkommende deres Hovmod og Afguderi (2, 12-15), og Frugten af Dommen skal være, at de alle forlade sine Guder og komme til Herren for at tilbede ham (2, 11). - Filistæa, Guds Folks gamle Undertrykker og evige Fiende, skal ødelægges og tages i Besiddelse af Israels Levning, thi Herren skal engang besøge sit Folk og vende dets Fangenskab om (2, 4-7). Moabiternes og Ammoniternes Land skal vorde som Sodoma og Gomorra, fordi disse tvende Folk, Israels bestandige Fiender, fulde af Hovmod, havde forhaanet Guds Folk og bemægtiget sig en Del af dets Land, og ligeledes tages i Eie af Israels Levning (2, 8-10). Alle Jordens Afguder skulle bortsvinde ved Dommen, og alle Hedningefolk, hvert paa sit Sted, tilbede Herren (2, 11). Ogsaa de mægtige Æthiopere i det fjerne Syden (2, 12) og det hovmodige Ninive i det fjerne Norden skulle rammes af Dommen (2, 13-15). Med Ninives Undergang, ved hvilken han opholder sig noget længere, fordi denne Stad hidtil havde været Verdensherredømmets Bærer, slutter Profeten sin Skildring af Dommen over de hedenske Folk og den første Del af sin Bog.

I dens anden Del, K. 3, vender han tilbage til Jerusalem. - Han begynder med at udraabe et *Ve* over den, den gjenstridige og besmittede, den voldsomme Stad (3, 1), og begrunder saa baade hint *Ve* og disse Prædikater (3, 2-4). Jerusalem lader sig ikke ved Loven bringe til Bod og ikke ved Forjettelsen til Tro. Dens borgerlige og geistlige Hoveder ere grundfordærvede. Dens Fyrster og Dommere ere ligeoverfor de Fattige, Ringe og Svage brølende Løver og glubske, graadige Ulve; dens Profeter, de selvkaldte, falske, ere letfærdige Pralere, der forføre Folket til Troløshed; dens Prester vanhellige Alt, hvad der er helligt, og fordreie Loven paa det Voldsomste (3, 2-4). Og saaledes beskaffen er Jerusalem, vedbliver Profeten, uagtet Herren Dag for Dag lader forkynde dens Indbyggere sin Lov og Ret igjennem sine Profeter (3, 5) og mangfoldige Gange har aabenbaret for den sin straffende Retfærdighed i store, forfærdelige, ødelæggende Domme over hedenske Folk og Stæder, i det Haab, at den vilde lade sig advare ved dem, og at den derved vilde undgaa at dele de Dømtes Skjæbne. Men langt fra at lade sig advare, ere dens Indbyggere blevne endnu ivrigere i at fuldbringe onde Gjerninger (3, 6. 7). De have altsaa forhærdet sig ligeoverfor Alt, hvad Herren lod dem høre og se, ligeoverfor hans Ord og ligeoverfor hans Gjerninger.

Derefter beskjæftiger Profeten sig til Slutning endnu med Opløsningen af den Knude, som Israels forfærdelige, bundløse Fordærvelse, dets Forhærdelse, der syntes at kræve dets Forkastelse, frembød ligeoverfor Forjettelserne til Fædrene - Bogens sidste, forjettende Del.

Jerusalem og Judas Tilstand, dette er denne Dels Indhold, er efter den givne Beskrivelse af deres Fordærvelse en saadan, at det synes, som om de Fromme, ”de Sagtmodige i Landet”, maatte fortvivle, idet de maatte tro; at Herren, uanseet sine Forjettelser, nu vilde aldeles tilintetgjøre sit Folk. Men dette skulle de dog ikke gjøre; *de skulle kun bie paa Herren. Han* skal nok finde Udvei og skaffe Raad. Udveien og Raadet ere disse: Han skal holde en stor Dom over Hedningerne (3, 8) - den i K. 2 skildrede Dom, - en Dom, der ogsaa skal ramme Israel, ved hvilken ogsaa det skal straffes for sine Synder, for sin Forhærdelse. Ved denne Dom skulle Hedningerne, som Zefanias allerede i K. 2 havde antydnet, blive omvendte til Herren. Herren vil ved den, som Profeten siger, ”tilvende Folkene en ren Læbe, for at de allesammen skulle paakalde hans Navn, for at de skulle

tjene ham endrægtig” (3, 8). Men de omvendte Hedninger skulle nu bringe det ved Dommen iblandt dem adspredte Israels Levning til Herren som en Offergave for den Frelse, der er bleven dem selv tildelt, Forjettelsen om det jødiske Folks Omvendelse ved Hedningekirkens Tjeneste 3, 10). Og det ved de omvendte Hedningers Arbejde omvendte Israel skal da være ganske anderledes beskaffent end det gamle, idet Herren vil rense det fra alt syndigt Væsen og gjøre det til et helligt Folk (3, 11-13). Og ligesaa vil dets Lod være en ganske anden, end dettes Lod havde været. Det vil have Grund til idel Fryd og Jubel, thi det vil ikke mere have at frygte for nogen Fiende, idet Herren vil forsvare det mod ethvert Angreb, og det vil glæde sig i det inderligste og saligste Samfund med sin Gud og blive forherliget af ham (3, 14-20).

Saaledes slutter Zefanias's Bog, der havde begyndt med Domsforkyndelsens Basunrøst, med Forjettelsens milde, liflige Toner.

Der er dog en Forskjel mellem den Trøst, hvormed Zefanias trøster de Fromme, og den, hvormed Habakuk trøster dem. Denne trøster dem dermed, at den forfærdelige kaldæiske Verdensmagt, om hvilken de frygte, at den vil tilintetgjøre Israel, ikke vil kunne gjøre dette, men at den efter at have fuldbyrdet sin Gjerning paa Guds Folk eller tugtet det, selv vil vorde dømt. Zefanias derimod trøster dem dermed, at Folkets Forhærdelse, om hvilken de ere bange for, at den vil volde det Undergang i den store Domstid, der staar for Døren, ikke vil gjøre dette, idet i denne Tid formedelst selve Dommen Folkene skulle blive omvendte og derefter igjen bringe det for sin Fordærvelse straffede Israels Levninger til Omvendelse. Forskjellen staar i Sammenhæng dermed, at Gjenstanden for de Frommes Frygt hos de to Profeter er en forskjellig, og at dette er Tilfældet, hænger igjen sammen med, at den Enes Blik er vendt udad, paa den forfærdelige Verdensmagt, den Andens vendt indad, paa Israels Fordærvelse. Begge opfordre de Fromme til en *troende Bien* (sml. Hab. 2, 3 med Zef. 3, 8), men det, de skulle bie paa, er forskjelligt.

[Kap. 4](#) [Kap. 6](#)